

HELG

INNSENDT

Denne artikkelen er ikke skrevet av en journalist i Agderposten, og er derfor ikke fri og uavhengig journalistikk. Artikkelen er i sin helhet laget av en ekstern bidragsyter. Vi har funnet innholdet interessant for våre lesere, og publiserer det derfor redigert og tilrettelagt av redaksjonen. Det betales ikke honorar for slike artikler.

Et museum blir til –

For 100 år siden ble et nytt museum etablert i Grimstad. Ibsenhuset og Grimstad Bymuseum åpnet dørene den 6. juni 1916, samme dag som Grimstad by feiret sine første 100 år.

Dette skjedde på tross av intern spild, som ikke kan fortelles fullgodt, ettersom det ble fjernet noen sider av Ibsen-komiteens forhandlingsprotokoll. 100-årsjubileet er likevel en gyllen anledning til å se på hvordan dette museet ble til.

Et jubileum for jubileet

Museets 100-årsjubileum faller sammen med 200-årsjubileet for Grimstad by. Men dette var delvis tilfeldig. Grimstads jubileum ga et pådriv for et museum. Med bakgrunn i at Henrik Ibsen hadde vært apotekerlærling i byen i sin ungdom, startet en selvopnevnt komite arbeid med et Ibsen-museum allerede i 1909. Dette ble etterfulgt av et kommunalt initiativ for opprettelsen av et bymuseum. Det var en passende politisk satsing for en by som skulle fylle 100 år. Det hadde riktignok lenge vært museum i byen. Dahlske skole (etablert 1796) hadde sin samling. De tidligste museer her i landet hadde gjerne tilknytning til skolene og ble ansett som dannelses- og utdanningsinstitusjoner. Arendal Skoles offentlige Bibliothek og Museum som ble etablert i 1832, er et tidlig eksempel på dette. Ibsenhuset og Grimstad Bymuseum kom til å ta over deler av samlingene til Dahlske skole, men er ellers et museum som står i en nyere tradisjon. I Grimstad er det lokal patriotisme som danner bakgrunnen for museet, løsrevet fra skolene og bibliotekene.

Å synes i verden

Arbeidet med Ibsen-minnene i Grimstad og Fjære kan settes i sammenheng med turismen. Malermester Hans Hansen, med pennnavnet «Rep», startet en turistforening for Grimstad og omegn i 1908. Han tok initiativ til å få reist Terje Vigen-bautaen ved Fjære kirke, som ble avduket i 1906. «Rep» var også med i Ibsen-komiteen som planla museet. Det var nok interesse for Ibsens litteratur (særlig «Terje Vigen»), men i minnepolitikken var hans tilknytning til Grimstad aller viktigst. Ibsen-minnene kunne vises tilreisende, og sette Grimstad på kartet nasjonalt og internasjonalt. Det vakte begeistring i byen da kirke- og undervisningsminister Jørgen Løvland i sin åpningstale den 6. juni, uttrykte at Grimstad med sitt Ibsen-hus hadde fått et verdensminne.

FAKTA

I HISTORISK LYS

► Under denne vignetten skriver historikere og andre fagfolk på Agder om spørsmål de brenner for. Spalten er et samarbeid mellom Aust-Agder museum og arkiv, HIFO Agder og Agderposten.

► Har du tips og ideer kontakt oss på e-post: kristoffer.vadum@aama.no eller redaksjonen@agderposten.no

Blant folk i Grimstad kunne bymuseet oppleves som en sterk identitetsskaper og bidra til å gi tilhørighet, men det lå likevel stor symbolverdi i Ibsen (på linje med sjøfartshistorien) som internasjonalt fenomen og referanseramme.

Catilinahuset

Ibsen-komiteens plan var å kjøpe og innrede Ibsenhuset i Storgata til museum. Her var Ibsen lærling under apoteker Reimann 1843/44-47. Det ble satt i gang mange tiltak for å samle inn penger til huskjøpet. Det ble bl.a. arrangert soiree i Kristiania og sommerfest på Rønnes i Fjære. Underveis i Ibsen-komiteens arbeid viste det seg at også det andre apoteket, Catilinahuset, var til salgs. Dette skapte interne konflikter. Fire blad er klippet ut fra forhandlingsprotokollen. Derfor er det ikke mulig å finne referater mellom 24. august 1909 og 28. juni 1911. I møtet den 28. juni 1911 refereres det riktignok til hva «den engere komite» har arbeidet med siden sist. Det var også i dette møtet at medlemmene så nær som «Rep» og muligens en mann til, tilsluttet seg planen om å kjøpe Catilinahuset. Dette var Hus 13, Østregate 2. Ibsen var medhjelper her fra 1847-50. Dagens adresse er Henrik Ibsens gate 14.

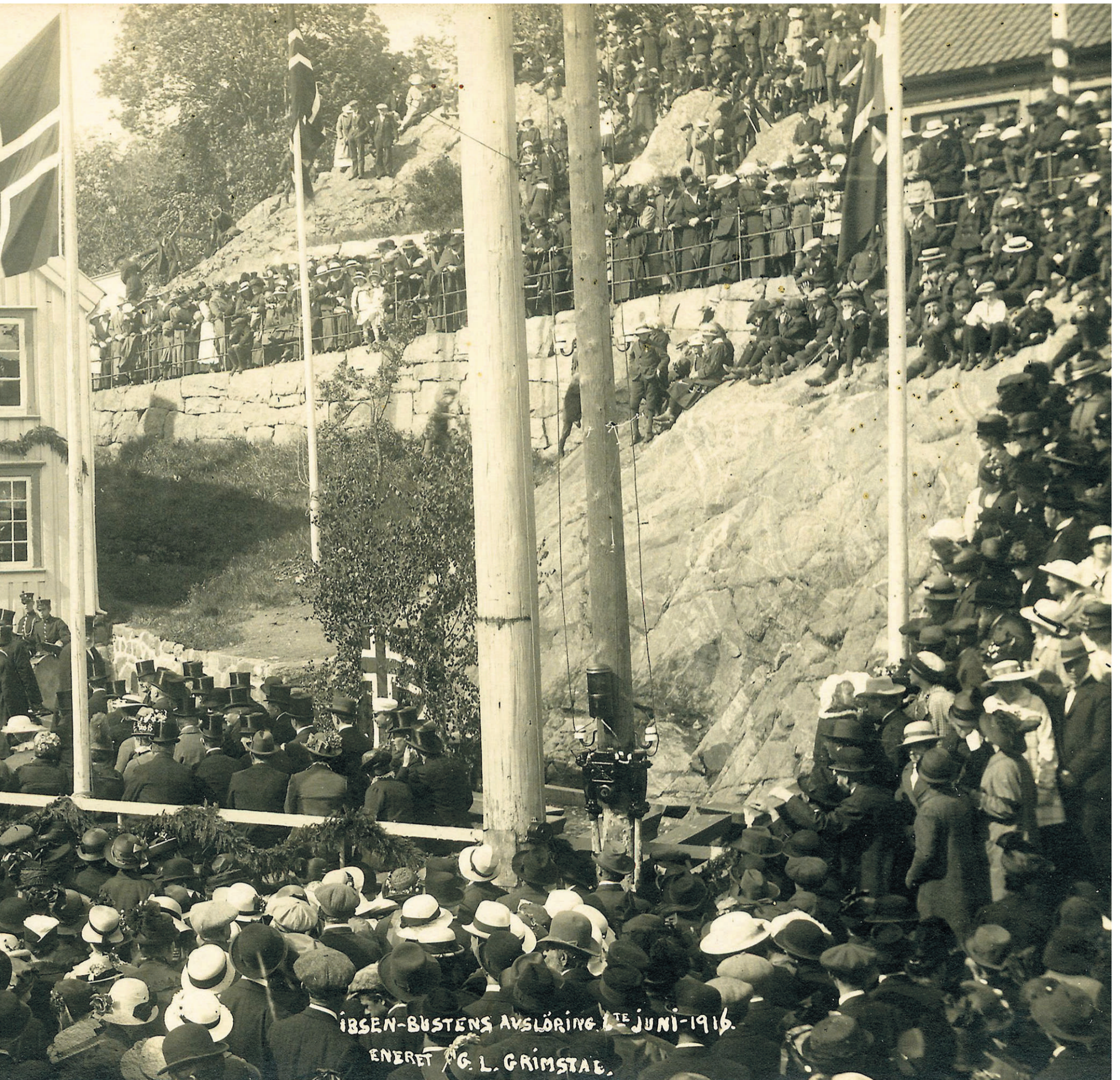
5000 kroner

Den 31. august 1914 ble huset kjøpt for 5000 kr., hvorav 1000 kr. kontant, resten i pantobligasjoner. Til både Ibsen- og bymuseet kom det inn gaver. Mest kjent er vel gaven fra Henrik Ibsens ►

TETT I TETT: Folkemassen utenfor Ibsenhuset på åpningsdagen. Bildekortet viser avdukingen av

et hundreårsminne

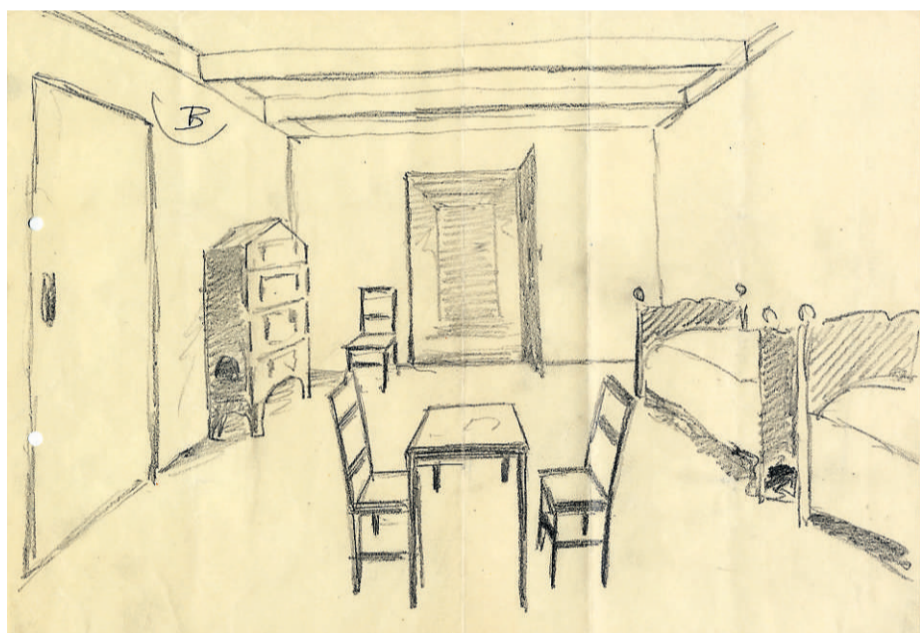
Gustav Vigeland's Ibsen-byste den 6. juni 1906.

FOTO: G. L.

HELG

APOTEKET: Utsalg i Ibsenhuset. Eier: Aust-Agder museum og arkiv, Ibsen-museet.

SKISSE B): Av Louis Lacomblé 1917. Utsnitt av vaktrommet for å støtte under Christopher Dues hukommelse. Eier: Aust-Agder museum og arkiv, Ibsen-museet.

IBSENS SPISESTUE: Den gang den var lokalisert i Ibsenhusets 2. etasje i Grimstad. Eier: Aust-Agder

► sønn, Sigurd. Han fordelte eiendommer etter faren til kommunene i Kristiania, Skien og Grimstad. Til Grimstad kom spisestueinventaret som hadde stått i Kristiania. I tillegg fikk Grimstad frakk, flosshatt, paraply, blekkhus, briller med futteral, duk, fotografier.

I takt med samtiden

Den 16. juli 1914 ankom Ibsens spisestueinventar med dampskipet Tvedestrand. Inventaret ble umiddelbart brakt til Catinahuset, enda bygget ikke var formelt overdratt museet.

«Møblene er plassert, saavidt gjørligt, paa samme Maate, som det stod i Digterens Bolig – Arbinsgate 1, Kristiania. Man har, med Henvendelse til Eierne av denne Gaard, forsøkt at erholde Tapeterne i Ibsens Spiseværelse; men da Lejligheten senere var oppudset, var disse ikke længer at erholde.»

Ut i fra hva Anne Eriksen skriver i boka Museum: En kulturhistorie, bør museet i

Grimstad forstås som tidstypisk når det gjelder forvaltning av gjenstandssamlingen. Alle gjenstander museet hadde i sine samlinger, ble stilt ut. Man hadde ingen magasiner og så heller ikke noe behov for det. I 1920-årene begynte det å bli trangt om plassen i bymuseet. Museumsstyret ønsket et nybygg. Heller ikke da var tanken å etablere magasin for samlingene. Et nybygg skulle først og fremst gi plass til flere utstillinger.

Vaktrommet

Det er fort gjort å glemme at vaktrommet i Ibsen-museet er et dikterhjem. Mange kunstnerhjem er blitt museer: kunstneren ble båret ut av huset ved livets slutt, og museet kunne flytte inn. For mange museer har det riktignok ikke vært slik. Dette gjelder også for Ibsenhuset i Grimstad.

Både i selve apotekets utsalg og i bakværelset – kalt vaktrommet – hadde det etter Ibsens tid blitt satt opp nytt veggpanel. Dette ble fjernet under forarbeidet. Det originale inventaret fra apoteket fikk man etter sigende tilsendt fra Norges Far-

maceutiske Forening, som hadde overtatt det fra apoteker Arntzens enke. Beholderne til urtene måtte skaffes fra andre steder og noe inventar måtte nyproduseres. Arbeidet med vaktrommet – hvor Ibsen hadde fått tilvist seng, stol, bord, hvor han skrev og studerte og var sammen med venner – ble for alvor forsøkt dokumentert en tid etter åpning. Det kan være verdt å stoppe opp ved rekonstruksjonen av dette bakværelset.

Hollenderen

I 1916 ble museet besøkt av en maler og grafiker av hollandsk opprinnelse, men med bopel i Kristiania. Han het Louis Lacomblé (1862-1928). Museet kom senere til å gi ham et oppdrag. I hovedstaden skulle grafikerens intervju Ibsens gamle venn og grimstadværing Christopher Due om hvordan apoteket og vaktrommet var innredet på Ibsens tid.

Due hadde stilt vennlig opp da det i 1909 ble tale om å gi ut hans Ibsen-erindringer i bokform, til inntekt for museet. Nå i 1917 var han museet til hjelp igjen.

Lacomblé forela ham mål og beskrivelser av møblene som museet mente hadde stått i vaktrommet den gang. Due skulle altså framkalle for sin erindring de to værelsene i Grimstad 67 år tilbake i tid. Det var ikke en lett oppgave, enda Due var høyst åndsfrisk. I et brev datert den 15. januar 1917, skriver Lacomblé til Karl O. Knutson i Ibsen-komiteen:

«For at hjelpe Due's hukommelse, hadde jeg skisset vedlagte perspectiviske tegninger av værelset og innredet det som han hadde beskrevet det for mig, da jeg var sidst oppe hos ham, og javel; da han saa tegning A, saa kom der et smil i hans ansigt. Ja, akkurat saa, der stod sengene, og der pulten.»

Underbenklærne

Videre stiller Lacomblé spørsmål om skapet som var skissert i tegning A):

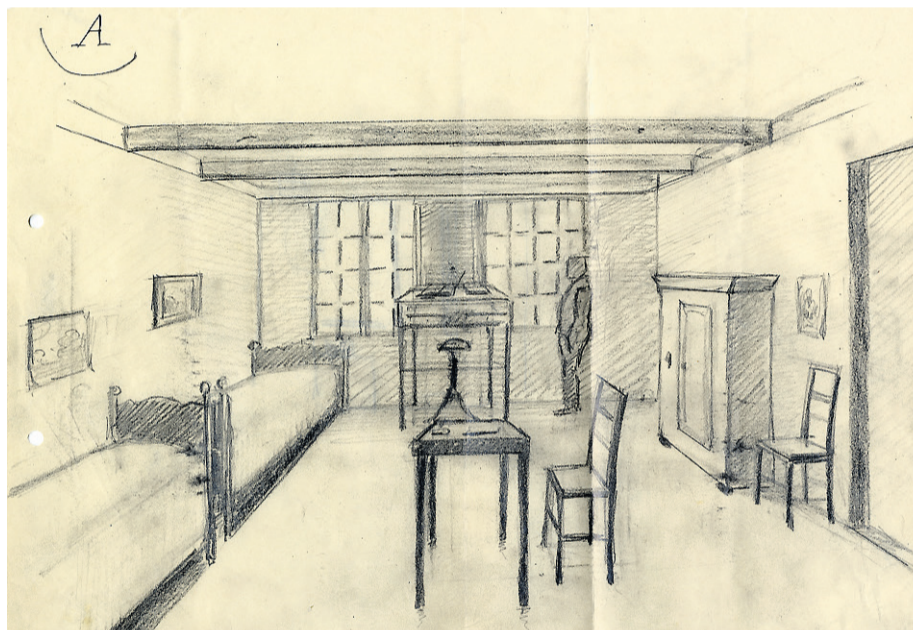
«Kan de ikke huske nogen anledning at han brukte skapet? Saa tænkte han et øgonblick. Javel, han hadde seet, at han satte ind kopper der; han fik jo sin frokost og aftensmad sendt op til sig, og da han

museum og arkiv, Ibsen-museet.

VAKTROMMET: Med gjenstander også fra tiden da Ibsen var blitt en berømt. Eier: Aust-Agder museum og arkiv, Ibsen-museet.

SKISSE A): Av Louis Lacomblé 1917. Utsnitt av vaktrommet i retning mot sjøen. Eier: Aust-Agder museum og arkiv, Ibsen-museet.

var færdig, saa satte han ind i skapet." Men hvortil mer brukte han skapet? Ja, det huskede han ikke. Jeg tænker det var vel et bergningskap for allt mulig, thi det lille Ibsen eiede; det var jo svært lidet. Men kuffert eller saadant for at lægge klær ind? "Nei, saadant havde Ibsen ikke." Klær! Men saa kom Due frem med sin bog (han læser uden briller, og han er født 1827) og fortalte den bekjendte historien om underbenklærne. Ak ja, av klær hadde han vel ikke saa meget, at han kunde ha den luksus af ett særskildt klæderskap, kroker hjelper i saadant fald ogsaa (bemærkning av mig).»

Due leste opp historien om underbenklærne, som henspiller på at Ibsen måtte klare seg uten både dette og etter hvert også strømper. En gang Ibsen kurtiserte en pike i byen, kalte kameratene det for «kjærlighet uten strømper». Dette står i Erindringer fra Henrik Ibsens Ungdomsjaar, 1909. Noe skap kom ikke inn i vaktrommet.

Lacomblé stilte også en god del ledende spørsmål til sin hjemmelsmann. Due ble spurt om vaktværelset hadde gardi-

ner. Due benektet dette og tilføyde at gardiner heller ikke var så vanlig den gang. Lacomblé var tydeligvis ikke fornøyd med svaret:

Men saa sa jeg da: "Det hændte vel naar dere hadde møte hos Ibsen, og dere skulde spille boston, at Ibsen sa: "Træk ned gardinet, saa folket ikke kan kikke ind" saa gik der et lys op for ham. Ja, der fandtes gardiner; ruggardiner, (...)"

Etter Dues beskrivelser fant museet en måte å ordne inventaret på. Likevel satte mann opp bilder og minner fra Ibsens eldre dager. Dette ble senere gjort om.

Utfordringer

Ut i fra fotografier fra åpningen av museet i 1916 er det tydelig hvor lite tilrettelagt det er for å ta imot store folkemasser ved museet. I bymuseets årsberetningene fra 1920-årene og framover, ble behovet for nybygg meldt inn årlig som den viktigste saken. I tilknytning til nybygget ønsket man et parkanlegg. De norske museene hadde tradisjoner for å arrangere stevner og folkefester. En slik funksjon kom Ib-

senhuset og Grimstad Bymuseum aldri til å få.

Interessen for norske museers folkefester kom uansett til å dale med tiden. I dag finnes helt andre utfordringer. I 2006 ble museet gjenåpnet som et rent Ibsen-museum. Ibsens spisestue er utlånt til Ibsen-museet i Arbins gate, hvor det opprinnelig stod.

Interessen for Ibsens tid i Grimstad er stor, men publikum stiller også forventninger til formidlingen av Ibsens litteratur, også den delen av forfatterskapet som ikke ble skapt i Grimstad. I presentasjonen av diktverkene kan konkrete gjenstander i apoteket og vaktrommet også stille seg i veien for forståelsen. Det er tross alt ingen direkte sammenheng mellom gjenstandene og litteraturen.

I motsetning til de fleste kunstner- og dikterhjem er ikke vaktrommet hvor Ibsen levde i over tre år, utformet av ham selv. Han måtte som best han kunne innfinne seg med de forholdene han ble tildelt. Likevel er vaktrommet et rom der det passer godt å fortelle om skuespillet om den romerske opprøreren Catilina. I

selve apoteket får publikum se hvor sentral latin kunne være i hverdagen i 1840-årene.

I dag er museene i Grimstad del av Aust-Agder museum og arkiv IKS. Målsetningen i Henrik Ibsens gate 14 er å vise Ibsens betydning i verdenslitteraturen, uten å glemme det unike ved Grimstads lille bit av historien.

Kilder:

Christopher Due: Erindringer fra Henrik Ibsens Ungdomsjaar. [Grimstad]: Ibsen-komiteen i Grimstad, 1909.

Anne Eriksen: Museum: En kulturhistorie. Oslo: Pax, 2009.

ARTIKKELFORFATTER:

Olav Haugsevje, samlingsansvarlig og fagansvarlig litteratur, Aust-Agder museum og arkiv, Ibsen-museet.

